
THE RIGHT OF USE AND THE RIGHT TO FUTURE INDUSTRIAL PROPERTY RIGHTS AS A SUBJECT OF SPECIAL PLEDGE

Senior Assistant Professor Metodi Shamov, PhD

Department of Theory and History of State and Law, Law Faculty

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria

E-mail: m.shamov@law.uni-sofia.bg

***Abstract:** Bulgarian industrial property special laws contain only reference norms to the basic act who regulates non-possessory pledges. Is it permissible under Bulgarian law to have the property subject to non-possessory pledges? It is necessary to research some of the problems arising in the field of right of use and the right to future industrial property rights as a subject of special pledge.*

***Keywords:** industrial property, special pledge, right of use, future industrial property rights*

***JEL codes:** O34, D23*

1. Правото на ползване върху обектите на индустриална собственост като обект на особен залог.

Исключителното право върху обектите на индустриална собственост включва в своето съдържание три елемента, три правомощия – ползване, разпореждане и правомощие да забрани на трети лица да го използват. Неговият носител може да упражни тези правомощия в съвкупност или поотделно. Дали ще реализира своето субективно право върху нематериалното благо или ще се дезинтересира и ще се разпорежи с него; дали ще го използва лично или ще предпочете да го упражняват чрез трети лица, това е въпрос на свободата на неговата воля. В последната хипотеза единият елемент от изключителното право върху обекта на индустриална собственост – правомощието за ползване, преминава у едно или у няколко трети лица. Този правен ефект се нарича отстъпване правото на ползване и се постига по договорен път, чрез сключването на договорна лицензия. По силата на договора за лицензия едно лице, притежател на изключителното право върху обект на индустриална собственост (лицензодател), отстъпва правото на ползване върху нематериалното благо на друго лице или други лица (лицензополучател/и) безсрочно или за определен срок срещу насрещно възнаграждение.

Отстъпването на правото на ползване е различно по своя обем – пълно или ограничено. Ограниченията в обема на правото на ползване може да касае нематериалното благо, територията, на която действа отстъпеното право на ползване или лицензополучателя.

На първо място, отстъпването на правото на ползване може да бъде ограничено по отношение на обекта на индустриална собственост. Ако вземем за пример марките – целта на тяхното съществуване не е произволна, техният смисъл е да разграничат в гражданския оборот стоките и/или услугите на едно лице от стоките и/или услугите на друго лице. Ето защо, когато един субект подаде заявка за регистрация на марка, в него той е длъжен да посочи за кои класове стоки и/или услуги ще се използва тя. След регистрацията на марката, тя може да се използва само за стоките и/или услугите, за които е регистрирана. Така притежателят на една марка може да отстъпи правото на ползването ѝ за всички или само за някои стоки и/или услуги, за които е регистрирана (чл. 22, ал. 1 от ЗМГО). Друг пример с ограничаване на правото на ползване с оглед обекта на индустриална собственост е промишления дизайн. Заявителят на промишлен дизайн има правото да подаде т.нар. множествена заявка. Това е случаят, при който с една заявка се регистрират два или повече промишлени дизайна, ако продуктите, в които са включени или към които са приложени дизайните, принадлежат към един клас на Международната класификация на промишлените дизайни или към един и същ комплект или композиция от изделия. Ако е

налице промишлен дизайн, регистриран като множествена заявка, тогава неговият притежател може да отстъпи правото на ползване върху всички регистрирани дизайни или само по отношение на някой от тях (чл. 26, ал. 1, изр. последно от ЗПД).

На второ място, лицензията може да бъде ограничена по отношение на своето териториално действие. Принципът на националната регистрация на обектите на индустриална собственост е, че те получават правна закрила само на територията на Република България. Така, макар субективното право върху нематериалното благо да се простира върху цялата територия на държавата, неговият притежател може да отстъпи ползването му на лицензополучателя само за част (или отделни части) от територията на Република България.

На трето място, отстъпването на правото на ползване може да бъде ограничено по отношение на лицензополучателя. Притежателят на изключителното право върху обекта на индустриална собственост може да избере да предостави правото на ползване на нематериалното благо на един-единствен лицензополучател, в пълен обем и за цялата територия на Република България. В този случай е налице т.нар. изключителна и пълна лицензия. При нея, подобно при суперфицията, правното положение на лицензодателя-притежател на изключителното право върху обекта на индустриална собственост и лицензополучателя се различава само като правни качества, не и като правомощия. При изключителната и пълна лицензия за лицензодателя остава само *nudum jus*, „голото притежание“ на изключителното право върху обекта на индустриална собственост, той се лишава от неговото използване по смисъла на законодателството в областта на индустриалната собственост. Отстъпването на изключителното право на ползване трябва да е уговорено изрично между лицензодателя и лицензополучателя, липсва ли такава уговорка – приема се, че лицензията е неизключителна.

Със сключването на договор за изключителна лицензия страните по него могат да уговорят в полза на лицензополучателя едно производно на правото на ползване правомощие – правото на предоставяне на сублицензия. Сублицензията представлява изрично уговорената в полза на лицензополучателя възможност да предоставя на трети лица правото на ползване върху обекта на индустриална собственост.

Възможно е притежателят на изключителното право върху обекта на индустриална собственост да упражнява ползването върху него съвместно, заедно с други лица. В този случай ще възникне неизключителна и ограничена лицензия. При нея лицензодателят не „прехвърля“ правомощието си на ползване по отношение на обекта на индустриална собственост. Тук за лицензополучателя не възниква правото да предоставя сублицензия на други лица.

Независимо от вида на лицензията, отстъпването на правото на ползване винаги е срочно, за определен срок. В този смисъл няма безсрочна лицензия. Правото на ползване е акцесорно, зависимо е от изключителното право върху обекта на индустриална собственост. Ограниченото действие във времето на отстъпването правото на ползване е обусловено от ограниченото действие във времето на изключителното право върху обекта на индустриална собственост. То може да съществува докато съществува изключителното право върху обекта на индустриална собственост, докато продължава неговата правна закрила.

И така, допустимо ли е учредяването на особен залог върху право на ползване на обект на индустриална собственост? Българското законодателство в областта на индустриалната собственост, както и общия закон – ЗОЗ, не предвиждат като обект на особен залог правото на ползване върху обектите на индустриална собственост. Законодателството в областта на индустриалната собственост допуска като обект на особен залог единствено изключителното право върху обектите на индустриална собственост, а като се има предвид изричното изброяване на правата върху нематериални блага в чл. 4, ал. 1, т. 5 от ЗОЗ, които могат да бъдат залагани, то изводът е, че българското право не познава учредяването на особен залог по отношение на отделните правомощия, включени в субективното право върху обектите на индустриална собственост. Този

законодателен пропуск не намира правна и логическа опора. Той не отчита интересите на страните по лицензионното правоотношение. При изключителната лицензия за притежателя на правото върху обекта на индустриална собственост остава само голото му притежание, без да има възможност да го използва. Това правомощие преминава у изключителния лицензополучател и може, посредством института на сублицензията да бъде прехвърляно на трети лица. Ето защо, необходимо е изменение в съществуващото законодателство, което да позволи на ползвателя на право върху индустриална собственост по изключителна лицензия да може да учредява особен залог върху своето право на ползване.

Същият извод важи и за правата на преждеползване и послеползване при изобретенията и полезните модели. Правото на преждеползване на изобретенията е уредено в чл. 21 от ЗППМ. То се изразява в правната възможност на всяко лице, което до датата на подаване на заявката за регистрация на патент, добросъвестно е използвало изобретението или добросъвестно е извършило подготовка за използването му, да продължи да използва в същия обем и след датата на заявяване. Смисълът на преждеползването може да се обясни с компенсирането на невъзможност да възникнат права в пълния им обем. Така, ако двама души независимо един от друг достигнат до едно и също техническо решение, но единият от тях подаде първи заявка за регистрация на патент за изобретението, за да не се ощети другия, му се предоставя възможност да продължи да използва и занапред техническото използване. Преждеползването, обаче, възниква при наличието на още две условия: лицето, което продължава да използва изобретението трябва да е добросъвестно и използването трябва да е в същия обем. „Добросъвестността“ при преждеползването следва да се разбира като незнание на преждеползвателя за идеята, подготовката и реализирането на конкретното техническо решение и едновременно с това – преждеползвателят трябва сам, независимо от лицето, подало заявката за регистрация на патент за изобретение, да е достигнал до същото техническо решение. Незнанието се предполага до доказване на противното – онзи, който твърди обратното следва да докаже недобросъвестността. Второто условие, за да е налице преждеползване е лицето да продължава използването на изобретението в същия обем. Според Г. Саракинов „Обемът на използването подлежи на доказване на основата на наличната счетоводна и друга документация“. В тази връзка следва да се постави въпроса само продажбите ли определят еднакъв обем използване? Отговорът следва да е отрицателен, тъй като стеснителното тълкуване на понятието води до изкривяване на неговите характеристики. Използването на едно изобретение, разбира се, най-често е свързано с продажбата на „плодовете, които дава“. Но то може да се използва за производството само на определен брой продукти от n-на брой продукти, които могат да се произвеждат; може да се използва само на ограничена част от географската територия и пр. Ето защо понятието „в същия обем“ обхваща цял комплекс от количествени и качествени елементи, които са съществували преди подаване на заявката за регистрация на същия технически резултат. Така преждеползвателят може да използва получилият правна закрила технически резултат само във вида, в който го е използвал до датата на подаване на заявка за регистрация – само на територията, на която го е използвал; само във вида, в който го е произвеждал; да предлага за продажба изобретението само в обема, който е предлагал до датата на заявяване за регистрация. Правото на послеползване на изобретението е уредено в чл. 22 от ЗППМ. Послеползването представлява правната възможност, предоставена на всяко лице, да продължи да използва изобретението, след прекратяване действието на патентна (напр. поради неплащане на такси за поддържане на неговото действие) в същия обем, дори патентна за изобретение да възстанови своето действие. Особеното тук е, че няма изискване послеползвателят да е добросъвестен, тъй като от момента на извършване на публикацията за издаден патент в Бюлетина на Патентно ведомство, изобретението става общоизвестно за всички трети лица.

Невъзможността правото на преждеползване и правото на послеползване да бъдат обекти на особен залог се дължи на спецификата при прехвърлянето на тези институти.

Правото на преждеползване и правото на послеползване могат да се прехвърлят съгласно чл. 23 от ЗППМ. Това обаче може да стане само в случай, че изобретението, респ. полезния модел е част от предприятието на правния субект, който упражнява правото на преждеползване или правото на послеползване. Ето защо законът изисква прехвърлянето в този случай да се извърши като се прехвърли цялото или част от предприятието при условие, че упражняването на тези специфични субективни права се извършва само в рамките на прехвърленото предприятие.

2. Бъдещите обекти на индустриална собственост като обекти на особен залог

Чл. 4, ал. 2 от ЗОЗ предвижда сред обектите, които могат да бъдат залагани и бъдещо имущество. Тази възможност, така формулирана в нашия закон, би трябвало да се отнася и до обектите на индустриална собственост. Но, възможно ли е учредяването на особен залог върху все още несъществуващи марки, изобретения, промишлени дизайни? Отговорът на този въпрос е свързан със същността на правото върху обектите на индустриална собственост, което възниква след признаването му от държавата. Не бъде ли регистрирано правото върху нематериално благо, не съществува обект на индустриална собственост, няма възникнало изключително право върху него. Това е причината специалните закони в областта на индустриалната собственост да допускат учредяването на особен залог само по отношение на вече възникнали права върху обекти на индустриална собственост. Дали подадената заявка за регистрация на обект на индустриална собственост ще премине успешно през регистрационно-охранителната процедура, това зависи от възникването на елементите на един фактически състав, чието настъпване не е изобщо сигурно, че ще настъпи. Когато законодателят е предвидил, например, че обект на особен залог може да бъде и бъдеща реколта, е предполагал, че реколта ще бъде произведена с голяма вероятност, пък билото и под очакваните добиви. Нещо повече, бъдещата реколта винаги има някаква минимална прогнозна цена, която може да послужи като ориентир за зложния кредитор относно стойността, която би имало бъдещото имущество. За прогнозна стойност при бъдещите обекти на индустриална собственост трудно може да се говори. До момента на тяхното възникване те не притежават изобщо никаква стойност, дори след появата им цената им е мъчно определяема. Притежателят на вече възникналото право върху марка тепърва ще налага стоките и/или услугите, за които то е регистрирано; притежателят на правото върху патент за изобретение трябва да извърви дълъг път, докато извлече печалба от неговото реализиране на пазара.

Предвид гореизложеното, правата върху обектите на индустриална собственост трудно биха могли да бъдат обхванати в категорията бъдещо имущество, поради което учредяването на особен залог върху невъзникнали материални блага ще бъде недействително.